

Format de citation

Černušák, Tomáš: review of: Václav Bůžek / Pavel Marek, Smrt Rudolfa II., Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015, in: Český časopis historický, 2015, 3, p. 888-890, DOI: 10.15463/rec.1189741425

český
časopis
historický

copyright

Cet article peut être téléchargé et/ou imprimé à des fins privées.
Toute autre reproduction ou représentation, intégrale ou substantielle de son contenu, doit faire l'objet d'une autorisation (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

Prahy. Tvrdě semlet normalizačními čistkami nemohl Z. Horský sumarizovat do velkých monografií své rozsáhlé studie, přestože se opíraly nejen o archivní a knihovní výzkumy, ale také o důkladný průzkum muzejně uchovávaných přístrojů pozdně 16. a 17. století. Většina jeho prací tak zůstala zachována v podobě dílčích textů, otiskovaných namnoze ve velmi specializovaných sbornících a časopisech. Nikoliv zanedbatelná část jeho díla zůstala v rukopise. Je proto opravdu záslužné, že editorské trio připravilo výbor jednatřiceti Horského studií, zaměřených na raně novověkou filozofii, přírodovědu, kosmologii a samozřejmě astronomii. V titulu knihy stojí Mikuláš Koperník a jeho recepce v českých zemích. S nárokem na spravedlnost a s pohledem do obsahu knihy řekneme, že spolu s ním by mohl v erbu tohoto svazku figurovat také Tadeáš Hájek z Hájku, patrně největší, celou řadu vědních oborů spojující (a obci pražských dvorských učenců do velké míry dominující) postava Čech druhé poloviny 16. století. Hájek byl velký i tím, že jeho osobnost stála na spojnici dvorského centra a dodnes namnoze nedoceňovaného pražského univerzitního – protestantského – prostředí. Knihou prochází ale celá plejáda dalších skvělých matematiků, fysiků, astronomů a myslitelů: poslední třetina knihy zkoumá proměny vědy v 17. století a přes Komenského dospívá až k Newtonovi. Připojen je také Výklad fresek v Astronomické chodbě Valdštejnského paláce v Praze a v Novém matematickém sálu Klementina. V knize ovšem nejde o „pouhý“ otisk cenných a dosud zasutých prací, doprovázených zde důkladným edičním komentářem a obsahově zpřístupněných jmenným i tematickým rejstříkem. Knihu uvádí rozsáhlá a excelentní biografická studie T. Herman-

na a V. Hladkého o Z. Horském coby „Velice známé a neznámé“. Nejde opět o výčet dat a děl, ale o pozoruhodný pokus postihnout a přiblížit tuto renesanční osobnost poválečných dekad v pokud možno celém rozsahu jejích zájmů, pracovních polí a jak badatelských, tak i popularizačních či kulturních výkonů. Připojena je vzorně zpracovaná Horského bibliografie.

Četba Horského statí není snadná. Kdo potřebuje populární uvedení do širokého tématu, měl by vzít do rukou dodnes nezestárlou Horského knihu Kepler v Praze z roku 1980. Zde jde o texty vysoce odborné, většinou vyžadující značnou čtenářskou kompetenci v tom či onom oboru dějin vědy či filozofie. Ve svém celku ovšem před námi leží dílo výjimečné kvality, podnětnosti a intelektuální ceny. V dohledné době by měl následovat svazek Horského prací, věnovaných renesančním a barokním astronomickým, matematickým a měřičským přístrojům. To byla další velká a světově respektovaná oblast výzkumů tohoto jedinečného a širokou obcí badatelů o nejrůznějších oblastech dějin raného novověku oblíbeného historika. Vydání jeho prací není jen splátkou historického dluhu, daleko spíše jde o otevření přístupu k cenným zdrojům poučení a inspirace pro duchovní dějiny raného – nejen českého – novověku.

Jiří Pešek

Václav BŮŽEK – Pavel MAREK

Smrt Rudolfa II.

Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2015, 155 s., ISBN 978-80-7422-354-9.

Jen velmi málo českých panovníků je studováno z hlediska jejich zdravotního stavu a s ním souvisejícího konce života, jako

je tomu v případě císaře Rudolfa II. Není to nic divného, vždyť s osobností tohoto panovníka a se stylem jeho vlády byly již v době jeho života spojovány otázky zdravotní indispozice. Zprávy s touto tematikou tvořily pravidelnou součást korespondence diplomatů působících na přelomu 16. a 17. století v Praze a byly sledovány především s ohledem na císařovo nástupnictví. Historici v minulosti vedli často diskuse, více či méně ovlivněné právě analýzou pramenů, nakolik zdravotní stav zasahoval do způsobu vlády Rudolfa II. Vzpomeňme alespoň na debatu, která probíhala mezi Karlem Stloukalem a Josefem Matouškem ve třicátých letech 20. století.¹

Nově se uvedenou problematikou zabývá drobná monografie Václava Bůžka a Pavla Marka. Autoři, kteří se dlouhodobě a systematicky specializují na výzkum elit a společnosti v raném novověku v českých zemích, připravili kvalitní a čtivé dílo. Programově vyloučili sledování otázky zdraví Rudolfa II. ve vztahu k politickým dějinám a soustředili se spíše na sledování rozvoje a proměn obrazu osobnosti tohoto panovníka v kolektivní paměti bezprostředně po jeho smrti, na symboliku jeho sociálního těla, tedy na vymezení zemělého císaře ve vztahu ke společnosti. Zvolené téma není pro oba autory zcela nové. Dílčím způsobem se jím zabývali již ve své společné stu-

dii publikované před několika lety v Českém časopise historickém.² Oproti studii je kniha obohacena zpracováním pietních aktů bezprostředních předchůdců císaře Rudolfa II., výrazně podrobněji jsou pojaty rovněž pietní pobožnosti přímo za něj v jednotlivých evropských městech, a to včetně rozboru pronesených pohřebních kázání. Jako základní pramennou základnu recenzované monografie využili nejen četné zprávy zahraničních diplomatů působících na císařském dvoře v Praze, přístupné v edicích nebo ve fondech archivů, ale i dobová pohřební kázání, oslavné tisky a rodinnou korespondenci Habsburků.

První část knihy se zabývá otázkami zdravotních problémů, kterými Rudolf II. trpěl již od počátku své vlády a které se s postupujícím věkem zhoršovaly. Ke zlepšení nepřispěly ani zásahy lékařů a léčebné metody, které odpovídaly úrovni medicíny v raném novověku. V dalších dvou kapitolách se autoři soustředili na smrt císaře, k níž došlo v ranních hodinách dne 20. ledna 1612 na Pražském hradě, a na události, které ji bezprostředně následovaly. Záhy poté, co se zpráva o smrti Rudolfa II. rozšířila po evropských panovnických dvorech, byly zahájeny přípravy pietních obřadů. Ty se opíraly o vzory přítomné již při smutečních rozloučeních s císařovými předky – Ferdinandem I. a Maxmiliánem II. Symbolická rozloučení proběhla v průběhu jarních měsíců roku 1612 ve Florencii, Antverpách, Bruselu a Madridu. Rudolf II. v nich byl prezentován jako ctnostný panovník a bojovník za křesťanskou víru. Výrazně skromněji pak proběhl pietní obřad v Praze a uložení těla zesnulého císaře do hrobky ve svatovítské

1 Karel STLOUKAL, *Portrét Rudolfa II. z roku 1600*, in: *Od pravěku k dnešku*. Sborník prací z dějin československých k 60. narozeninám Josefa Pekaře, svazek II, Praha 1930, s. 1-14; Josef MATOUŠEK, *K problému osobnosti Rudolfa II.*, in: *K dějinám československým v období humanismu*. Sborník prací věnovaných Janu Bedřichu Novákovi k 60. narozeninám 1872-1932, Praha 1932, s. 343-362.

2 Václav BŮŽEK – Pavel MAREK, *Nemoci, smrt a pohřby Rudolfa II.*, ČČH 111, 2013, s. 1-30.

katedrále. Tento fakt byl patrně ovlivněn osobní nevraživostí nového panovníka Matyáše II. vůči zesnulému i jeho finančními důvody. Soudobí pozorovatelé i zahraniční diplomaté neskrývali ve svých zprávách rozpaky a zklamání z Matyášova přístupu k pohřbu svého bratra a někteří neváhali označit pražský smuteční akt za „mizerný“.

Využití metod historické antropologie umožnilo autorům připravit zajímavé, fundované a podnětné dílo, které nahlíží na „poslední věci“ Rudolfa II. novým a velmi neotřelým způsobem. Přesto však do zpracování pronikly ojedinělé věcné chyby či interpretační nepřesnosti. První je opakované nepřesné označení heraldické figury v říšském znaku jako „dvouhlavé orlice“ (např. s. 39, 49, 81). Česká heraldická terminologie, používá pro tuto figuru výraz „orel“, kdežto „orlice“ je jednohlavá. Další problémovou pasáží je interpretace symboliky výzdoby víka cínové rakve Rudolfa II. (s. 81-82). Na reliéfu víka, kde je zobrazen ukřižovaný Kristus, spatřují autoři pod křížem stát kromě Panny Marie též postavu sv. Jana Křtitele. Obvykle však křesťanská ikonografie staví na toto místo nikoliv Jana Křtitele, ale sv. Jana Evangelistu. To on, a nikoliv Jan Křtitel, jak vyplývá z textu knihy, je též autorem novozákonní knihy Zjevení sv. Jana. Interpretačně přehnané se rovněž jeví spojování postav šesti andělů a čtyř kruhů s apokalyptickou vizí posledního soudu nad světem. Usmívající se baculatí andělci (byť se opírají o symboly „posledních věcí člověka“) rozhodně nevypadají jako deklarování poslové zkázy a čtyři kruhy mohou mít zcela prozaické vysvětlení jako držadla víka. Tyto drobné vady v knize však nesnižují její celkovou vysokou kvalitu.

Tomáš Černušák

Kateřina CICHROVÁ

Vlámské tapiserie na zámcích Hluboká a Český Krumlov

České Budějovice,

Národní památkový ústav 2014, 287 s.,

ISBN 978-80-87890-02-8.

Badatelská a publikační činnost česko-budějovického pracoviště Národního památkového ústavu překvapuje nejen svým rozsahem, ale i kvalitou; pečlivé zpracování zaujme už na první pohled vysokou výtvarnou a polygrafickou úrovní knih, vydávaných ve velké sérii *Monumenta* a v malé řadě *Miscellanea*. Dlouhodobou snahou této vědecko-výzkumné instituce je soustavné zpracování památkového bohatství Jihočeského kraje, Plzeňského kraje a Kraje Vysočina, a jeho přiblížení v monografiích analytického a katalogového charakteru. Charakteristickým rysem těchto monografií je soustavné zveřejňování kompletní ikonografické dokumentace k tematicky přesně vymezeným souborům památek.

Po objeveném zpřístupnění velmi rozsáhlého souboru obrazů a mapových vyobrazení zlatokorunského kláštera z 18. století, spjatých s osobností posledního cisterciáckého opata Bohumíra Bylanského (Šárka BELŠÍKOVÁ – Martin GAŽI – Jarmila HANSOVÁ, *Opat Bylanský a obrazy zlatokorunské školy. Osvícenství zdola v okrsku světa*, České Budějovice 2013, 287 s.), a dokumentárně cenných vedut, jež vznikly pod schwarzenberským patronátem na přelomu 18. a 19. století (Mája HAVLOVÁ, *Krajinář Ferdinand Runk /1764–1834/*, České Budějovice 2014, 159 s.), vyšlo dílo věnované schwarzenberské sbírce tapiserií. Se znalostí rozsáhlé evropské literatury podala autorka úvodem přehledný výklad o dějinách a technologii výroby nástěnných koberců